

v dolino premog razbremenil te gozdove pretiranih sečenj, pa si je tamkajšnja gospoda v teh gozdovih zasnovala z divjadjo prebogata lovišča. Leta 1970 so z gozdovi, ki imajo izjemno pomembno varovalno vlogo – zaradi varovanja doline pred snežnimi plazovi, pričeli gospodariti strokovneje. Med najodločnejšimi ukrepi je bila ureditev gospodarjenja z divjadjo. Stalež srnjadi in gamsov ohranjajo zelo nizek z intenzivnim odstrelom, jelenjad pa prek zime zapro v ograjena zimovališča, podobno kot ravnajo pri nas v območju GG Kranj v Karavankah. A v Bad Reichenhallu so dosledni: jelenjad, ki prek zime ostane zunaj ograd, odstrelijo. Pred ureditvijo lovskega gospodarjenja jelovo mladje ni moglo prerasti višine 15 cm, danes je poškodovanega manj kot 5%, le izjemoma do 10% in z naravno obnovo nimajo težav.

Na koncu naj navedem še nekaj značilnosti gospodarjenja z zasebnim gozdom v ZR Nemčiji, s katerimi smo se seznanili v času ekskurzije.

– Ureditveni elaborati za zasebne gozdove niso obvezni, večji lastniki gozdov pa si jih pogosto dajo izdelati.

– V zasebnih gozdovih strokovno gozdarsko osebje brezplačno le svetuje, kako gospodariti z gozdovi. Če lastnik gozda želi, da mu revirni gozdar tudi odkaže, mora odkazilo plačati. Lastnik gozda lahko torej odkaže tudi sam in po svoje, le v primeru končnega seka mora gozd obnoviti.

– Lastnik mora posebej plačati tudi izmero lesne zaloge, prirastka in druge iz-

mere v svojem gozdu, če jih želi imeti opravljene.

– V primeru gradnje gozdnih cest in traktorskih vlak državna gozdarska služba brezplačno pripravi načrte, stroške same gradnje prometnic pa plačajo lastniki sami.

– Zasebni lastnik nima od posekanega lesa do države nobenih obveznosti, pri prodaji lesa pa mora državi odvesti davek, podobno kot od vsakega drugega dohodka.

Naj končam nekaj daljši zapis z zelo dobro pripravljene in nadvse poučne strokovne ekskurzije po ZR Nemčiji. Čeprav izrazito strokovna ekskurzija je udeležencem ob obisku nekaj nemških mest in turističnih zanimivosti vendarle dala priložnosti, da smo zaokrožili tudi bolj posvetno podobo dežele, ki smo jo obiskali.

Naj se na koncu v imenu vseh osmih gozdarjev, ki smo se iz gozdnih gospodarstev udeležili ekskurzije, tudi na tem mestu zahvalim dr. Horvat-Maroltovi za nadvse skrbno pripravo in vodenje v vseh pogledih zelo uspešne strokovne ekskurzije. Na tem mestu se želimo zahvaliti tudi našemu gostitelju prof. dr. Fredu Rittershoferju, ki se je ves čas našega bivanja v njegovi deželi več kot trudil, da bi v strokovnem pogledu čimveč videli in spoznali ter da bi nam bilo bivanje v času ekskurzije tudi sicer kar najbolj prijetno. V lepem spominu nam bo ostala tudi izredna gostoljubnost nemških kolegov, ki smo je bili deležni ves čas obiska pri njih.

Živan Veselič

Oxf.: 902.1 Konrad Lorenz

Kamenodobna narava sodobnega človeka (Ob smrti etologa Konrada Lorenza)

UVOD

Na začetku tega leta je v svojem rojstnem kraju Altenberg ob Donavi blizu Dunaja umrl Nobelov nagrajenec Konrad Lorenz. O njem smo lahko brali že v Gozdarskem vestniku 1987, št. 10. Znan je predvsem kot utemeljitelj etologije, vede o vedenju živali in človeka. Že kot deček je z

zanimanjem opazoval življenje in obnašanje obvodnih ptic v naravnem paradizu obdonavskih logov blizu njegovega rojstnega kraja. Njegovo poznejše zanimanje in raziskovanje na tem področju so veliko pripomogli k boljšemu razumevanju obnašanja živali. Sicer je bil zdravnik in se je

posvečal raziskovanju človekove etologije. Znano je tudi, da je kot ugledna osebnost odločilno pripomogel k temu, da so se Avstrijci l. 1979 z referendumom odrekli svoji edini jedrski elektrarni Zwentendorf. Tako se Avstrijcem sedaj ni treba bati lastnih jedrskih elektrarn, pač pa naše v Krškem. Prav tako je Konrad Lorenz odločilno vplival na to, da so se Avstrijci l. 1985 odrekli graditvi vodne elektrarne Hainburg na Donavi, ki bi sicer potopila vse bogastvo vodnih logov na Donavi blizu Dunaja, ki so med zadnjimi v Evropi.

Konrad Lorenz je bil rojen l. 1903 v družini uglednega zdravnika v Altenbergu pri Dunaju. Študiral je medicino in zoologijo in iz obeh strok naredil tudi doktorat. L. 1940 je postal redni profesor za primerjalno psihologijo v Königsbergu v takratni Vzhodni Prusiji (današnji Kaliningrad). L. 1949 je ustanovil inštitut za primerjalno etologijo v svojem rojstnem kraju Altenbergu. L. 1957–1973 je bil profesor na univerzi v Münchnu, l. 1961–1973 je bil direktor oddelka Max-Planckovega inštituta za primerjalno etologijo blizu Münchna. Od l. 1974 je delal kot direktor oddelka za živalsko sociologijo pri inštitutu za primerjalno etologijo avstrijske akademije znanosti in umetnosti. L. 1973 je dobil Nobelovo nagrado za fiziologijo in medicino.

Konrad Lorenz in etologija

Lorenz je v etologijo uvedel problematiko

in metode, ki so bile sicer v biologiji priznane že od časa Darwina naprej. To je predvsem Darwinov evolucijski nauk. Živalsko in tudi človeško vedenje je po Lorenzu močno odvisno od prirojenih načinov vedenja, ki izvirajo od pradavnih prednikov. Svoj pomen imajo vtisi iz nežne mladosti in sploh izkušnje vsakega osebk v času njegovega doraščanja. Človek se bistveno loči od živali po tem, da je njegova nagnjenja oblikovala njegova kulturna zgodovina. Človek je torej v svojem bistvu kulturno bitje. Sicer pa je današnji človek ujet v svojo evolucijsko dediščino bolj kot katera koli visoko razvita živalska vrsta. Prirojeni način vedenja lahko človeka spelje v uničevanje svojega življenjskega okolja, pri prostoživečih živalih pa te nevarnosti ni. Današnji človek je s svojimi prirojenimi nagnjenji in načini obnašanja še v veliki meri nekakšen kamenodobni lovec, ki vozi naj sodobnejši avto. Iz pradavnine smo podedovali nagnjenja, ki očitno niso primerna za današnji čas. Razvoj človeške civilizacije je daleč prehitel razvoj človeške vrste. Za kakršenkoli omembe vreden premik pri razvoju človeške vrste je treba nekaj sto rodov ali pribl. 16.000 let. Vsa civilizacija v najboljšem primeru traja le nekaj tisoč let. Samo v zadnjih desetih ali dvajsetih letih pa je tehnološka revolucija oz. »razvoj« povzročil neverjetne spremembe na vsem svetu. Evolucija človeka niti približno ne more slediti podivjanemu razvoju civilizacije. Z miselnostjo kamene dobe smo zabredli v sodobni čas vsemogočne tehnologije. Posledica je propadanje narave in našega okolja, umiranje gozda in sploh težke človeške stiske.

Veliko svojega dela je Lorenz posvetil človeškim stiskam. Omenimo samo njegovo knjigo o napadalnosti (Das sogenannte Böse. Zur Naturgeschichte der Aggression, Piper Verlag München-Zürich, 1984). Gotovo je eno najtežjih vprašanj etologije in psihologije, kako prirojeni načini obnašanja, dediščina stotisočev let evolucije, vplivajo na ravnanje človeka. Napadalnost in brutalnost sta bili gotovo značilni za pračloveka, recimo za kamenodobnega človeka. Vendar je bilo to morda upravičeno v boju za obstoj. Preživetje takrat ni bilo lahko in v boju za preživetje si tudi ljudje med sabo

niso prizanašali. Vendar je človek imel tudi prirojene načine obnašanja, ki so ustavljali njegovo napadalnost. Nasmeh nedolžnega otroka je npr. razorožil napadačca. Danes se v anonimnosti in prenaseljenosti in sploh v stalnem stresu naših življenjskih razmer prehitro sproži prirojena napadalnost. Včasih se sprevrže celo v zlobno, uničevalno agresijo, ki je živali ne poznajo. Pri tem se ne morejo uveljaviti prirojeni mehanizmi, ki napadalnost zaustavljajo. Želimo si torej toliko človeške kulture in razmere, v katerih ne bi doživljali stresov in nesmiselne napadalnosti.

Zelo znana je Lorenzova knjiga Osem smrtnih grehov civiliziranega človeštva (Die acht Todsünden der zivilisierten Menschheit, Piper Verlag München-Zürich, 1973). Prirejena je po njegovih nastopih po radiu.

Knjiga razpravlja o sedanjih največjih stiskah človeštva. Čeprav daje vtis razmišljanj, ima svojo trdno znanstveno logiko in utemeljenost. Zanimivo je, kako avtor povezuje spoznanja etologije živali in etologije človeka, ne da bi spravljal v nevarnost človekovo dostojanstvo.

»Smrtni grehi človekove civilizacije« so:

1. eksplozija prebivalstva,
2. pustošenje naravnega življenjskega prostora,
3. tekma človeka s samim seboj (neznosne duševne obremenitve zaradi previsokih ambicij),
4. poplitvitev človeka (nezmožnost za močnejša čustva),
5. genetsko propadanje človeštva,
6. prelom s tradicijami,
7. podleganje indoktrinaciji (ekonomska propaganda, totalitarne ideologije),
8. atomska orožja.

Ta zadnji greh avtor odpravi zelo na kratko, očitno se mu zdijo ostali grehi nevarnejši.

Kaj ima človekova etologija opraviti z gozdom in lovom?

Ob smrtnem grehu »pustošenje naravnega življenjskega okolja«, kot ga navaja Lorenz, ne moremo mimo problema »gozd-divjad«. Skušajmo ga analizirati na Lorenzov način.

Lovski nagon je iz pradavnine podedo-

vana človekova lastnost. Kot dediščina evolucije je globoko vsidrana tudi v sodobnem človeku, pa čeprav mu lov že dolgo ni potreben za preživetje. Drugače je bilo recimo v kameni dobi, pred približno 10.000 leti. V surovih naravnih razmerah na takratni stopnji človekovega razvoja je bila odvisnost preživetja od lova neposredna in brezkompromisna. Temu primerno je bila podrejena tudi vsa miselnost človeka in urejanje medsebojnih odnosov v praskupnosti. Trofeje so bile verjetno dokaz lovske spretnosti in so tako pomenile tudi družbeno veljavo in moč oz. privilegije.

V zgodovinski dobi je lov postal predvsem šport in rekreacija nekaterih. Lovno pravico so si izbojevali in ohranili le močni in vplivni predstavniki družbe. Dediščina vsega tega razvoja je bilo tudi gledanje na divjad. Za človeka nevarne in konkurenčne zveri so bile v gozdu skrajno nezaželene in iztrebljane, lovna, rastlinojeda divjad pa priljubljena in varovana.

Novjša spoznanja prirodoslovnih ved spodbujajo naravnejše poglede na gozd in divjad kot medsebojno povezano celoto. Kljub temu se stara miselnost o »škodljivi« in »koristni« divjadi še danes marsikje ohranja. Na koncu vseh dobro zastavljenih strokovnih prizadevanj lovstva in gozdarstva vplivni ljudje v družbi še vedno po svoje, nelegalno odločajo o številčnosti divjadi in namembnosti gozda. Neupoštevanja strokovnih spoznanj in gojitev preštevilne trofejne divjadi se odraža predvsem v popašenosti gozdnega mladovja. Ob splošnem propadanju odraslega gozda zaradi drugih načinov pustošenja naravnega življenjskega okolja je ta problem še hujši. Velike površine prizadetih gozdov ostajajo kljub prizadevanjem gozdarjev in nekaterih lovcev brez pomladka in s tem brez zagotovila za nadaljnji obstoj gozda.

Vseeno so rešitve mogoče. Lov lahko ostane pristen stik z naravo, ne da bi povzročal škodo v gozdu. Za lepo lovsko doživetje niso nujne le vrhunske trofeje in črede divjadi. S tem pa bi odpadlo tudi obžiranje in izpad mladega gozda, kar pomeni, da bi se marsikje v Sloveniji gozd zopet naravno obnavljal. Tako bi bile zagotovljene številne koristi gozda in tudi ohranitev živalstva oz. divjadi.

Sklep

Na kletki za opice v frankfurtskem živalskem vrtu je napisan hudomušni Lorenzov izrek: »**Dolgo iskani manjkajoči vezni člen med opico in pravim človekom – to smo mi.**«. Lorenz v vseh svojih delih ne pušča dvomov o odgovornosti človeka za svojo usodo. Evolucijsko dediščino, ki tako močno vpliva na naše ravnanje, moramo

spraviti v okvir resnične človeške kulture. To je postal problem našega preživetja. Naše navade ter ustaljeni odnosi naj bodo taki, da zaradi njih ne bosta propadala gozd in narava.

P r a v i človek mora prevzeti nase odgovornost za razsojanje in odločanje.

dr. Marjan Zupančič,
Miran Čas

IZ DOMAČE IN TUJE PRAKSE

Oxf.: 36/37 : 945.24

BAUMA 89

BAUMA v Münchnu je največja razstava gradbenih strojev in drugega gradbenega materiala na svetu. Prireditev pripravijo vsake tri leta in vselej nudi dober pregled vseh novosti s tega področja. Prek 1300 različnih razstavljalcev je na letošnjem razstavnem prostoru, ki je obsegal več kot 38 000 m², razstavljalo svoje programe različnih gradbenih strojev, orodij in ostale mehanizacije za gradnjo cest, predorov in

druga gradbena dela. Med razstavljalci so se tokrat pojavili tudi predstavniki vzhodnoevropskih držav (ČSSR, SZ). Žal tudi tokrat, kot na BAUMI 86, ni bilo nobenega razstavljalca iz Jugoslavije.

Ob izredno velikem številu različnih razstavljalcev, ki že vrsto let sodelujejo na BAUMI, je za letošnjo razstavo značilna udeležba novih proizvajalcev, in to predvsem na področju gradbenih strojev. Tudi

Sl. 1: Priključek RUBBERMAT pričvrščen na viličarja. Na sliki je njegova večja različica – s šestimi gumami

